

Riktlinjer för masshantering

Samordnad masshantering i Gävle kommun

Typ av dokument: Riktlinjer

Överordnat dokument: Inget

Fastställt av: Kommunfullmäktige

Datum: 2025-06-16.

Diarie- eller ärendenummer: 23KS183

Revideringshistorik: Korrigerat 04-06-2025

Dokumentet gäller för: Gävle kommun

Dokumentägare: Kommunstyrelsen

Dokumentansvarig: Enhetschef strategisk samhällsplanering

Innehåll

Inledning.....	1
Dokumentets status	1
Syfte.....	2
Koppling till styrande dokument.....	2
Mål	3
Masskoordineringsfunktion	5
Revidering	5

Inledning

Gävle kommun har en ambition att uppnå klimatneutralitet år 2030. Transporter och arbetsmaskiner står för en stor andel av dagens utsläpp, därför krävs en rad olika åtgärder för att minska de transportrelaterade utsläppen. En annan stor utsläppskälla är bygg- och anläggningssektorn.

Gävle kommuns miljöstrategiska program understryker vikten av en hållbar planerings- och byggprocess, för att minska utsläppen därifrån. När det gäller anläggningsarbeten handlar det dels om vilket bränsle som arbetsmaskinernas drivs av, dels om hanteringen av de överskott eller underskott av massor som uppstår i samband med exploatering, vars transporter leder till stora utsläpp och utgifter för kommunen. En samordnad masshantering är därför en viktig del för att minska klimatutsläppen.

Riktlinjerna föregicks av en förstudie som visade att en samordnad masshantering kan ge vinster för både klimat, miljö samt ekonomi¹

Dokumentets status

Kommunens miljöstrategiska program och klimatfärdplan anger kommunens klimat- och miljömål, samt listar prioriterade åtgärdsområden. Riktlinjer för masshantering bryter ned dessa mål till mål inom ämnesområdet masshantering. Riktlinjerna beskriver också metoder och rekommenderar vissa tillvägagångssätt.

Handlingsplan

Åtgärder, som hänvisar till aktiviteter för att nå målen i riktlinjerna, anges i en separat handlingsplan. I handlingsplanen är också ansvar, för de olika åtgärdernas genomförande, utpekade och hänvisar till olika funktioner inom den kommunala förvaltningen. Handlingsplanen är ett levande dokument som kan uppdateras av förvaltningen vid behov.

Syfte

Syftet med riktlinjerna är att tydliggöra hur kommunal förvaltning inom Gävle kommun ska arbeta med masshanteringsfrågor på ett samordnat och effektivt sätt i linje med

¹ PM masshanteringsyta, Ecoloop, 2023

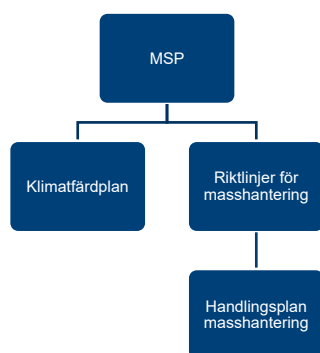
Gävle kommunens beslutade hållbarhetsmål. Riktlinjerna syftar också till att underlätta kommunikationen med entreprenörer och andra aktörer i samband med exploatering. De utgör ett stöd för de personella resurser som ansvarar för koordinering av massor.

Koppling till styrande dokument

Det finns flertalet kommunala styrdokument som stöttar en inriktning mot en mer klimatsmart och cirkulär masshantering. I den årligt uppdaterade kommunplanen² fastställs att Gävle kommun ska sträva mot klimatneutralitet 2030, samt en mer cirkulär resurshandtering. I översiktsplanen³ lyfts hållbar utveckling som ett prioriterat område, med målsättningen att vara en av Sveriges bästa miljökommuner. Samtidigt utvecklas kommunen kontinuerligt, vilket leder till fler nybyggnationer och exploatering av ny mark.

I det miljöstrategiska programmet⁴ beskrivs övergripande hur planerings- och byggprocessen behöver bli mer hållbar. Kommunens klimatfärdplan listar de åtgärder som är prioriterade för att uppnå klimatneutralitet. En viktig åtgärd som fastställs är samordnad masshantering för att minska transportbehovet och öka återanvändningen av schaktmassor. Detta bedöms ha stor effekt på att minska växthusgasutsläpp från transporter och produktion av jungfruliga material samt förbättra hushållningen med kommunens resurser både materiellt och ekonomiskt.

Riktlinjerna har inget överordnat dokument, men bryter ned målen i MSP och prioriterade åtgärder i klimatfärdplanen.

Figur 1 Illustration av hur riktlinjer för masshantering kopplar till andra styrande dokument.

² Kommunplan med årsbudget 2024 och utblick 2025-2027. Antagen av kommunfullmäktige 2023-12-11.

³ Översiktsplan Gävle kommun år 2030, antagen av kommunfullmäktige 2017-12-11

⁴ Miljöstrategiskt program 2.0, antaget av kommunfullmäktige 2020-03-30.

Mål

I riktlinjerna är tre mål identifierade:

- En resurseffektiv och cirkulär hantering av massor
- Minskade transporter och klimatutsläpp
- Integrera masshanteringsriktlinjerna i dagens planerings- och exploateringsprocess

En resurseffektiv och cirkulär hantering av massor

En resurseffektiv och cirkulär hantering av massor minimerar miljöpåverkan, hushåller med kommunens ekonomiska resurser. Följande masshanteringshierarki och prioriteringsordning ska vara styrande för hantering av massor som Gävle kommun har rådighet över⁵:

1. Schaktning ska i första hand undvikas, till exempel genom tidig planering av höjdskillnader och landskapsanpassningar.
2. I de fall schaktning ej kan undvikas bör massorna i första hand återanvändas inom det projekt de uppkommit. För att möjliggöra lokal återanvändning av massor behöver markens tekniska och miljömässiga kvalitet undersökas i tidigt skede.
3. I andra hand återvinns massor inom andra projekt i närområdet.
4. Om massorna är användbara men det inte finns avsättning för att återanvända dem i närtid bör de mellanlagras, till exempel inom mellanlagringsytor eller masslogistikcenter, och vid behov förädlas innan återanvändning.
5. I sista hand, exempelvis om kvalitén är för låg, massorna är för förorenade eller möjlighet till mellanlagring saknas, transporteras massorna till deponi eller annan godkänd mottagningsstation lokalt.

Masshanteringshierarkin illustreras i figur 2.

⁵ Gävle kommun har rådighet över massor som alstras eller krävs i sina egna investerings- och exploateringsprojekt.

Figur 2. Masshanteringshierarki och prioriteringsordning som ska vara styrande för all hantering av massor inom kommunal förvaltning, Gävle kommun.

Sammantaget innebär hierarkin en besparing i naturresurser och kan även innebära kortare och färre masstransporter samt ekonomiska besparingar för kommunen.

Minskade transporter och klimatutsläpp

Utsläppen från masshantering kommer dels från arbetsmaskiner, dels från transporter av massor. Klimatutsläppen ska minskas genom krav på att använda fossilfria arbetsmaskiner⁶ och att minska det totala antalet transportkilometer. Det kan uppnås dels genom krav i kommunens upphandling av entreprenader, dels genom koordinering av hur massor transporteras och återbrukas.

Integrera masshanteringsstrategin i dagens planerings- och exploateringsprocess

För att uppnå en så miljö- och kostnadseffektiv samt samordnad masshantering som möjligt är det av stor vikt att masshanteringsstrategin integreras i dagens planerings- och exploateringsprocess. Redan vid översiktsplanering behöver principer kring masshantering lyftas och en åtgärd kan vara att områden som kräver utfyllnad över tid pekas ut. Vid arbete med detaljplanering följs översiktsplanens inriktning upp. Ytor för masshantering bör uppmärksammas inom detaljplanens avgränsning och höjdsättning kan möjliggöra för återbruk inom planområdet, alternativt för att möjliggöra att schaktning undviks.

⁶ Fossilfria arbetsmaskiner innebär att maskinerna drivs på fossilfritt bränsle eller el.

Genom att integrera riktlinjer för masshantering i tidiga skeden kan schaktning till större del undvikas jämfört med idag. Det möjliggör även en ökad återanvändning av massor samt skapar förutsättningar för att ytor för masshantering kan avsättas i samtliga exploateringsprojekt i kommunen.

Masskoordineringsfunktion

För att möjliggöra och få full vinst av samordnad masshantering behövs en resurs som leder och styr arbetet, en masskoordinator. Koordinatören bistås av en stående arbetsgrupp med kompetenser inom exempelvis geoteknik, markmiljö och miljöjuridik. Om digitala kartverktyg används kan även en GIS-resurs ingå i arbetsgruppen. Tillsammans utgör de kommunens masskoordineringsfunktion. Funktionen ansvarar för utformning och uppföljning av handlingsplanen i syfte att målen i riktlinjerna uppnås.

Revidering

Riktlinjerna bör utvärderas årligen för att bedöma framsteg och identifiera eventuella förbättringsområden. En mer omfattande översyn av riktlinjen bör genomföras vart fjärde år för att anpassa den till nya förutsättningar och utvecklingar inom området.